

Партизанський рух на території Зарічненського району (1941-1944 рр.)

22 червня 1941 року розпочалась німецько-радянська війна. Наступного дня було оголошено мобілізацію 14 вікових категорій громадян. Мобілізація в Морочнянському районі пройшла мляво. Повідомлення військовозобов'язаним доставлялись в екстремальних умовах. Радянські органи похапцем готували до евакуації людей, документи державних установ. Частину документів знищили.

У книзі «Пам'ять України: Рівненська область» знаходимо лише поодинокі випадки, коли мобілізовані з'явилися на збірні пункти. Так, із райцентру Морочне було мобілізовано 6 чоловік, Кухчинської сільської ради – 4, Вичівки – 7. Із Дібриська були мобілізовані Данило Ковтунович, Федір Шепелевич; Локниці – Зіновій Антосюк, Степан Кушнерук; Храпина – Антон Тумаш. Із Іванчиць, Зарічного, Бронниці, інших населених пунктів у збройні сили влилося по одному-два призовники. Більшість із них загинуло вже в 1941 р., наприклад Микита Делідон із Бронниці; Володимир Кручко, Адам Моторко, Іван Музичко, Павло Полюхович із Вичівки; Василь Полюхович із Серників (похований у Житомирі), Платон Литвинович із Горинич (похований в Коростені). Більшість призваних без будь-якої військової підготовки зразу ж були кинуті в бої.

Основний контингент молоді залишився на окупованій території. Молодь стала резервом для поповнення рядів підпільників, антифашистів, партизанів, учасників національно-визвольного руху, які подекуди ставали супротивниками. Коли збиралися пишно зустріти в Морочному нацистів, прихильники радянської влади Павло Бережний, Федір Олексіюк, Леонід Семенюк вивісили червоний прапор. Окупанти знищили його автоматним вогнем.

У вересні 1941 р. в селі Серники було вбито комсомольця Бромберга за агітацію на підтримку радянської влади та заклики підніматися на боротьбу з німецькими окупантами. Тоді 5 комсомольців села об'єдналися в групу, встановили в одного з жителів села радіоприймач. Одержуючи повідомлення, розповідали про них у найближчих селах: Вичівці, Соломирі, Іванчицях, Олександровому. Допомогали червоноармійцям, що залишилися в оточенні або втікли з таборів військовополонених. Надавали їм нічліг, продукт харчування, вказували їм дорогу. Влада в районі підбрала старост сіл, більшість із них прийшли з окупантами й про все, що здавалось підозрілим і небезпечним для німців, швидко доповідали в управи. Більшу частину чиновників в райцентрі й селах довелося залучати до роботи примусово. Водночас створювалися поліцейські дільниці, які налічували від 10 до понад 100 чоловік. Людей підбирали з різних верств населення, добровольців і примусово. Така діяльність відбувалася в с. Морочне.

У райцентрі за знецінені рублі українського емісійного банку й німецькі окупації марки можна було купити невелику кількість товарів. Коробка сірників коштувала 5 рублів, пачка сахарину – 150 рублів, сало – 1000 рублів за один кг. Німці намагалися організувати товарообмін з населенням. За сірники, тютюн, сіль, тканини селяни змушені були за безцінь віддавати сільськогосподарську продукцію. Школи не працювали, більшість придатних приміщень використовувалися під установи окупаційної влади.

Окупаційна влада ввела натуральні податки для населення, яке не мало можливості їх сплатити. Покликані на громадські роботи – лісовирубки, вивіз

лісу – жителі райцентру й сіл часто з різних причин їх ігнорували. Спроба організувати вивіз населення на роботу закінчилася невдачею. Арешти, розстріли та допити налаштували населення проти нової влади. Люди все частіше втікають у ліси, переховуються. У районі з'являються військовослужбовці, що залишилися в тилу ворога, прибували згодом і втікачі з концтаборів. На Дольських хуторах з'явився перший підпільник «Олександр», у с. Нобель - «Андрій», у с. Симаховичі – «Соловей». Не маючи зв'язків із керівництвом, вони займалися пропагандою серед населення, розповідаючи про загибель нацизму й перемогу радянських військ. Стежачи за пересуванням окупантів, підпільники, зокрема, Куц, Федір Леонтюк, Подерня, Дейнеко, Дмитро Попов, Неделін та ін., встановлювали чисельність військових підрозділів ворога в районі.

У Морочнівському районі з квітня 1942 р. діяла патріотична організація в складі 23 чол., якою керував певний час М.С.Корчев. він створив розгалужену мережу підпільних організацій у селах району. Підпільники діяли на ворожих комунікаціях. Спалили німецькі фільварки в деяких селах, зокрема в Нобелі. Розгромили поліцейські дільниці в Локниці, Нобелі.

У червні 1942 р. у лісах району М.С.Корчев зустрівся з партизанською групою Дмитра Попова, яка вже тут діяла. Дві групи з'єдналися в партизанський загін. Росла сітка підпільних організацій. Були виділені розвідники, агітатори, які виконували завдання керівництва загону. У с. Морочне розвідкою займалися Ткачук, Подерня, Орехов, Шитов. У лютому 1943 р. партизанський загін Корчева зріс до 400 чоловік. У цей же час С.С.Полухович організував місцеву групу партизанів у Серниках, куди увійшло 5 комсомольців і 10 безпартійних. Група провела дві бойові операції в селі та в Олександровому, під час яких знищила 16 німців і 4 поліцейських. Було спалено два мости. У березні група ввійшла до складу партизанського загону ім. Ворошилова.

Жителька с. Локниці Лідія Коханович стала активною зв'язковою загону ім. Б.Хмельницького. Набравши достатню кількість надрукованих у підпільній друкарні листівок, вона йшла лісовими стежками в Пінськ. Тут заходила до річковиків, звідти – на базар, де поширювала свій дефіцитний товар, який лежав у торбинці, наповненій сірниками, запальничками.

Активні молодіжні підпільні організації діяли у Вичівці (очолював Микола Парчук) та Серниках (очолювала Валентина Полюхович). Молоді патріоти були ініціаторами низки ефективних дій у селі, спрямованих проти політики окупаційної влади, доставляли партизанам важливі розвідувальні дані. У Старих Конях, Острівську, Соломирі, Олександровому боролися з нацистами 60 підпільників-одинаків.

У Серниках діяла міцна організація антифашистів, яка створила загін самооборони, з них 30 чоловік стали партизанами. Загони самооборони діяли в населених пунктах Перекалля, Омит, Млинок, Лохвиця, Вичівка та ін. У Боровому в загін самооборони входило 200 чоловік на чолі з Г.А.Ковеньком. поблизу села знаходився партизанський аеродром, на якому приймали вантажі з озброєнням, боєприпасами, харчами, одягом тощо. Певний час у селі перебував обласний штаб партизанського руху Рівненщини. Внаслідок каральної операції окупанти спалили село в квітні 1943 р.

Збільшивши податки, німці створювали маєтки, нові державні господарства-фільварки, де працювали військовополонені, населення з навколишніх сіл. Весною

1942 р. через рай управу на кожне село визначалася певна кількість юнаків і дівчат для відправки на роботу в Німеччину, незалежно від сімейного і майнового стану. Відчуваючи у більшості випадків спочатку пасивний, а згодом і збройний опір місцевих жителів, окупанти з кожним днем посилювали репресії, закривали млини, масло бойні. Забороняли під страхом смертної кари продаж худоби, птиці, сільгосппродукції. На роботи в Німеччину лише з села Омит було відправлено 64 чоловік, з села Неньковичі – майже 50. Окупантів почали ненавидіти.

У лютому 1943 р. з'явилась оперативна група радянських партизанів під керівництвом Б.А.Бегми, а партизанським загоном в складі 450 чоловік командував колишній начальник Морочнівського райвідділу міліції І.Ф.Федоров. Протягом місяця народні месники встановили зв'язок із місцевим населенням, радянськими активістами, військовополоненими, які залишалися на окупованій території. У березні на хуторі Канави радіограмою отримали повідомлення про створення підпільного обкому партії, а 5 березня на першому засіданні Рівненського підпільного обкому був затверджений Морочнівський райком КП(б) на чолі з С.І.Шишмарьовим.

Прибувши на північ Рівненщини І.П.Федоров активізував свою діяльність на території Морочнівського району. Шукав знайомих, надійних людей для проведення розвідки, організації антифашистської боротьби. Так, під час зупинки в селі Вовчиці він з цією метою використав довоєнного старосту Морочного Антона Григоровича Шоломицького, який проживав на хуторі Коники. З'ясувалося, що «окупаційну владу в районі очолює багатий хуторянин Тарасюк, що німці разом з поліцією нараховують біля 120 чоловік і знаходяться всі у цегляних будинках бази райспоживспілки між Великим і Малим Морочним».

І.П.Федоров написав листа старості, в якому повідомив: «Сьогодні в 12.00 годин буду в Морочному. Якщо після першого гарматного пострілу вчините опір, райцентр буде взято, ви – знищені». Партизани почали наступати. Ворог опору не чинив, усі втекли в напрямку Пінська. Партизанам дісталися багаті трофеї, зокрема, борошно, крупи, цукор, сіль. Частину їх вивезли, а залишки роздали населенню. Визволили з в'язниці 15 полонених, спіймали декількох поліцаїв, зустрілися зі своїми людьми, надали їм допомогу.

Чутки про поширення опору на Морочнівщині швидко розповсюджувалися по поліській землі. У Дібрівськ, партизанську столицю, йшли патріоти: групами й поодинокі. Прибула група з сусідньої Білорусії, яку очолив Сергій Диковицький із своїми синами. У березні 1943 р. капітан-оточенець В.І.Кабанов і Т.І.Беляков привели в село, де стояв штаб з'єднання, колону озброєних солдат. З якими був і Микола Куницький. Д о д р у к у в а т и

Савчук П.